

ברכות במהירות – דיעבד ! ?

הגדול לאבד חכמת חכמים היודעים אותו, ומברכים אותו במנהג ולא בכונה, דכתיב בתריה: לכן הנני מוסיף להפליא העם הזה הפלא ופלא, ואבד חכמת חכמיו, ובינת נבוניו תסתר, לפיכך הזהירו חכמים על הדבר, ואמרו עשה דברים לשם פועלם, כי כל אשר ברא הקב"ה בעולמו לכבודו בראו" ע"כ מש"כ המ"ב לעיין בדבריו.

ג. ובטושו"ע סימן צ"ח, ג' - מופיעה הלכה זו גם לגבי תפילה: "יתפלל דרך תחנונים כרש המבקש בפתח ובנחת, ושלא תראה עליו כמשא ומבקש להיפטר ממנה עכ"ל.

וכתב שם הב"ח: 'דומה עליו כמשאוי היינו לומר שאינו מתפלל במתון כמו שצריך הדבר אלא במרוצה כמי שמתפלל מפני החיוב ומבקש ליפטר ממנה" עכ"ל; וכ"כ הא"ר [צ"ח, ד']:"שלא יהא דומה עליו כמשאוי פירוש שלא יתפלל במרוצה כמי שמתפלל מפני החיוב ומבקש לפטור ממנו, אבל בדיעבד וכו' יצא' ומבואר מכל זה מדברי רבותינו הפוסקים שהמתפלל במהירות אינו יוצא ידי חובתו אלא בדיעבד, וכן בכל הברכות [מ"ב ה' סק"א, מגמרא ורש"י].

ד. ולכן צריך לומר את כל הברכות כולם בנחת ובכבוד כמדבר לפני אדם חשוב ומלך, ולא במרוצה המראה שאין כוונתו להודות אלא לפרוק משאו ולצאת ידי חובתו.

ה. ובשער רוה"ק למהר"ו [דף י"א]. שהאריז"ל הזהירו הרבה שיעקר השגת רוה"ק תלויה במה שיכווין האדם בברכות הנהנין בדקדוק רב, שעי"ז מזדככים המאכלים והאוכלם מאד, ונהיה האדם מוכן לקבל קדושה מרובה.

ו. וכשמברך בנחת ובכוונה – גם לעונה קל לענות כהלכה, משא"כ כשמברך במרוצה ובהלה, גם העונה מתבלבל וקשה לו לכוון דעתו וליבו להצטרף לדברי המברך הללו, ולענות כהלכה. ונראה דלכן נשנתה הלכה זו בגירסת הש"ס שלנו של 'לא לברך במהירות' עם הלכות 'אמן חטופה ויתומה קטופה [וקצרה – לגירסת רי"ף רא"ש רמב"ם וטושו"ע], לפי שזה התנאי המאפשר והמסייע לעניית אמן כהלכה.

א. לאחר שלמדנו הלכות ענית אמן בנחת ובכוונה, ולהינצל מד' אבות נזיקין של אמן שאינו כהלכה [חטופה, קטופה, יתומה, קצרה] שלא לענות עד לאחר שיסיים המברך את כל הברכה, ולפני שהתחיל המברך את הברכה הבאה, וכן לענות ברהיטות בלי לחסר שום אות, ולענות באריכות של ג' תיבות ובכוונה, מעתה עלינו ללמוד את הדין החמישי הנזכר באותה הברייתא [ברכות מ"ז]. 'ית"ר אין עונין אמן חטופה ולא קטופה ולא יתומה ולא קצרה ולא יזרוק ברכה מפיו ופרש"י: "במהירות, שדומה עליו כמשא, אלא שחוק קבוע הוא לו" עכ"ל.

ופירושו שהברכות הינן עול ומשא עליו, לפי שאינו חפץ באמת להודות ולשבח, אלא אומרם מפני הרגילות קודם או"ש, כדי להתיר האכילה ושתיה או את קיום המצווה, או מטעם אחר כי זהו מנהגו וכדומה, אבל באמת צריך שהברכות כולן יבואו מתוך רצון להודות ולשבח, ובבקשות יבואו מתוך רצון לבקש מהש"ת מתוך הכרה שהכל בידו.

ב. ובשו"ע [ה', א']:"יכוין בברכות פירוש המילות' וז"ל המ"ב: 'כמו שאחז"ל שלא יזרוק הברכה מפיו אלא יכוין בעת האמירה ויברך בנחת, וז"ל ספר חסידים סימן מ"ו כשהוא נוטל ידיו או שמברך על הפירות או על המצות השגורות בפי כל אדם יכוין לבו לשם בוראו אשר הפליא חסדו עמו ונתן לו הפירות או הלחם ליהנות מהם וצויהו על המצות, ולא יעשה כאדם העושה דבר במנהג, ומוציא דברים מפיו בלא הגיון הלב, ועל דבר זה חרה אף השם בעמו ושלח לנו ביד ישעיה נביאו ואמר: "יען כי ניגש העם הזה, בפיו ובשפתיו כבדוני, ולבו רחוק ממני ועינין שם עוד מה שהאריך בגודל העונש עבור זה" עכ"ל המ"ב, ולהקל לקיים את עצת המ"ב נביא בזאת את המשך ס"ח: אמר הקב"ה ליסעיהו: ישעיהו ראה מעשה בני, כי אינו אלא לפנים, ומחזיקים בו כאדם שמחזיק ונוהג מנהג אבותיו בידו, באים בביתו ומתפללים לפני תפילות הקבועות כמנהג אבותם, לא בלב שלם !

הם מנקים את ידיהם ומברכים ענטל"י, בוצעים ומברכים ברכת המוציא, שותים ומברכים – כמו שהדבר שגור בפיהם, אך בעת שהם מברכים אינם מתכוונים לברכני, לכן על כן חרה אפוי, ונשבע בשמו

גם החזן וגם הקהל, גם במוסדות הלימודים וגם בבית, גם בישיבה וגם בכולל - כולנו ממתנינים זה לזה ומקדישים 2 שניות בין ברכה לברכה - לעניית אמן כהלכה!